

ČESKÉ ŠVÝCARSKO

ZPRAVODAJ SPRÁVY
NÁRODNÍHO PARKU
ČESKÉ ŠVÝCARSKO
LISTOPAD 2017

ZDARMA
PRO VŠECHNY
PŘÍZNIVCE
NPČŠ

05 | Rekordní čapí a sokolí rok

06 | Česká silnice je opravena

07 | Oprava přístupu na Falkenštejn

08 | Havarijní shoz balvanu

10 | Novela zákona o ochraně přírody

Obsah

3

Pro veřejnost | Akce pro veřejnost v roce 2017

3-4

Lesy | Kůrovec na území NP České Švýcarsko

4

Příroda | Luční soutěž

5

Příroda | **Pro veřejnost** | Rok 2017 rekordní hnízdní sezóna pro sokoly stěhovavé a čápy černé, Dny řemesel

6

Zprávy | Česká silnice je kompletně opravená

6-7

Příroda | Využití dronů při mapování vzácných druhů rostlin

7

Zprávy | Probíhá oprava přístupu na sklaní hrad Falkenštejn

8

Zprávy | Havarijní shoz balvanu nad Gabrielinou stezkou, Neviditelná ruka strážců přírody

9

Příroda | Kosení modráskových luk na Mikulášovicu

10

Zprávy | Celostátní seminář k vzácným a ohroženým druhům naší květeny ve Vysoké Lípě

10-11

Zprávy | Co přinesla národnímu parku novela zákona o ochraně přírody a krajiny?

11

Zprávy | In memoriam RNDr. Jan Čeřovský, CSc.

12

Ekologická výchova | Dřevosochařské sympózium, Do Českého Švýcarska se sjely děti ze šesti národních parků

Úvodní slovo

Vážení a milí čtenáři, novela zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, přijatá v tomto roce, přinesla do českých národních parků zásadní změny.

Revoluční změnou, a to jednoznačně pozitivní, je především skutečnost, že byla přijata jednotná právní úprava pro všechny české národní parky. Zásadně se mění pohled na zonaci. Ta bude nově odrážet nikoli ochranné podmínky, ale způsob péče o území. Pro regulaci návštěvnosti ve zranitelných částech parku se zavádí tzv. klidová území. Zcela nového významu nabývá návštěvní řád, který již nebude právním dokumentem, nýbrž souhrnnou informací o regulacích, které vyplývají z jiných předpisů. Návštěvní řád tak bude konečně plnit roli, kterou od něj očekává návštěvník - bude komplexní informací o omezeních a pravidlech, kterými je třeba se v národním parku řídit.

Speciálně pro národní park České Švýcarsko přináší novela ještě dvě výrazné změny. Od roku 2018 se stává správa národního parku příspěvkovou organizací - obdobně, jako tomu je u ostatních tří českých parků. A na závěr zřejmě nejzásadnější změna: od 1. 6. 2017 je Správa národního parku České Švýcarsko orgánem ochrany přírody i na území CHKO Labské pískovce. Co to v praxi bude znamenat? Troufám si říci, že pro naše partnery je to změna pozitivní. Současný model bude nejen zachován, tzn. pracoviště pro území CHKO Labské pískovce v Děčíně funguje i nadále, ale navíc je možno využít i správní budovu v Krásné Lípě, kam je možno také podávat žádosti či se obracet s různými problémy. Bude to určitě pohodlnější zejména pro žadatele z obcí ležících při okraji naší spravovaného území (Mikulášovice, Staré Křečany, Krásná Lípa, Chříbská apod.), neboť už nebudou muset jet až do Děčína a pracoviště v Krásné Lípě je pro ně určitě dostupnější.

Z uvedeného výčtu je zřejmé, že jsme vstoupili do období výrazných změn, které budou klást na personál národních parků nemalé nároky. Jsme však přesvědčeni, že zdařílá novela zákona dává dobré předpoklady k tomu, aby tyto změny v národních parcích byly vesměs pozitivní - pro ochranu přírody i pro návštěvníky a obyvatele parku.

Pavel Benda, ředitel

České Švýcarsko - zpravodaj Správy národního parku České Švýcarsko, ročník 16, číslo 2/2017, č. reg.: MK ČR E 13314. Vydává: Správa NP České Švýcarsko, resortní organizace Ministerstva životního prostředí České republiky, Pražská 52, 407 46 Krásná Lípa, tel.: +420 412 354 050. Redakce: Natalie Belisová (n.belisova@npcs.cz). Grafická úprava: TR-DESIGN.CZ. Tisk: Dragon Press s.r.o. Vyšlo v listopadu 2017. Náklad: 7.000 ks

Mariina vyhlídka. Foto: Václav Sojka, QEP

Kůrovec na území NP České Švýcarsko

Od roku 2014 se Česká republika potýká s extrémním srážkovým deficitem a současně s poklesem hladiny spodních vod. Území NP České Švýcarsko není v tomto ohledu žádnou výjimkou i když Severní Čechy jsou na tom o mnoho lépe, než například Morava. Toto dlouhodobé sucho je dle všeho hlavní příčinou rapidního nárůstu výskytu lýkožroutů v lesích české kotliny a potažmo v celé střední Evropě. Dlouhodobý srážkový deficit negativně ovlivňuje vitalitu lesních porostů a to zejména u smrkových porostů. Smrky se svým plochým kořenovým systémem pronikajícím jen několik desítek centimetrů do země jsou pak nedostatkem vláhy ovlivněny ve srovnání s jinými dřevinami o to více. Snížená vitalita, přisychání a celkové oslabení smrků významně negativně ovlivňuje jejich obranyschopnost proti různým škodlivým organismům, především pak proti podkornímu hmyzu, kůrovcům.

Kůrovci je obecný název pro skupinu brouků, lýkožroutů, kteří se vyvíjí pod kůrou stromů a živí se jejich lýkem, které každému stromu slouží k rozvádění živin do celého organismu a bez něj nejsou stromy schopné žít. Nejznámějšími zástupci lýkožroutů na smrcích jsou lýkožrout smrkový, lýkožrout severský a lýkožrout lesklý. Tito velmi malí broučci dokážou díky svému množství poškodit lýko na kmenech i větších stromů tak, že své hostitele nakonec zahubí. Zdravé stromy se umí proti kůrovcům bránit tím, že jejich chodbičky v kůře

a pod kůrou zaplaví pryskyřicí (smůlou) a brouky tak zahubí. Avšak k tomu, aby mohly vyprodukovat takové množství smůly, které je zachrání, potřebují dostatek vody, a tu jim bohužel v poslední době kořeny stromů nedokážou z vyprahlé půdy dodat. Kůrovci cítící svou příležitost se vyvíjí velmi rychle, mají během léta několik generací, přičemž každá samička za svůj život naklade 100 až 150 vajíček a tak jejich početnost stoupá během roku geometrickou řadou a současně s tím narůstá počet poškozených stromů. Stromy napadené kůrovcem jsou pak zcela odříznuty od přísunu živin i vláhy, zrezne jim jehličí, začne jim opadávat kůra a bohužel je již nelze nijak zachránit. Jediná možnost lesníka jak lesu jako celku pomoci je urychleně vyhledat všechny napadené stromy, tyto pak pokácet a odkornit, čímž jsou larvy lýkožroutů zničeny a jejich překotný vývoj je zastaven a sousední zdravé ještě nenapadené stromy jsou tak ochráněny.

Další extrémní projevy počasí celé situaci nepomáhají (zejména poškození stromů větrem - polomy a vývraty), jelikož do takto poškozených stromů se kůrovci pouští také rádi a lesníci v krátkém čase nedokážou veškeré dřevo zpracovat a cesta k přemnožení kůrovců je stále více otevřená.

Zvýšený nárůst kůrovcových těžeb na území NP České Švýcarsko je evidován právě

Pokračování na str. 4

Akce pro veřejnost v roce 2017

Ideální příležitost k hlubšímu seznámení s přírodními a kulturně-historickými zajímavostmi Českého Švýcarska představují akce pro veřejnost organizované správou NP. Ani letošní rok nebyl výjimkou, a zájemci tak měli během celého roku například možnost nahlédnout do hnízd sokolů stěhovavých, pozorovat ptáky v rámci akce Vítání ptačího zpěvu, vydat se do zšeřelého lesa za troubícími jeleny, zasoutěžit si na Dni dětí s národními parky, přiložit ruku k dílu při stavbě mlíře či při opravě Dolského mlýna, zažít den se strážcem národního parku apod. Celkem letos správa národního parku uspořádala téměř 50 vycházek, exkurzí a dalších akcí pro veřejnost. **Richard Nagel**

Den dětí s národními parky.

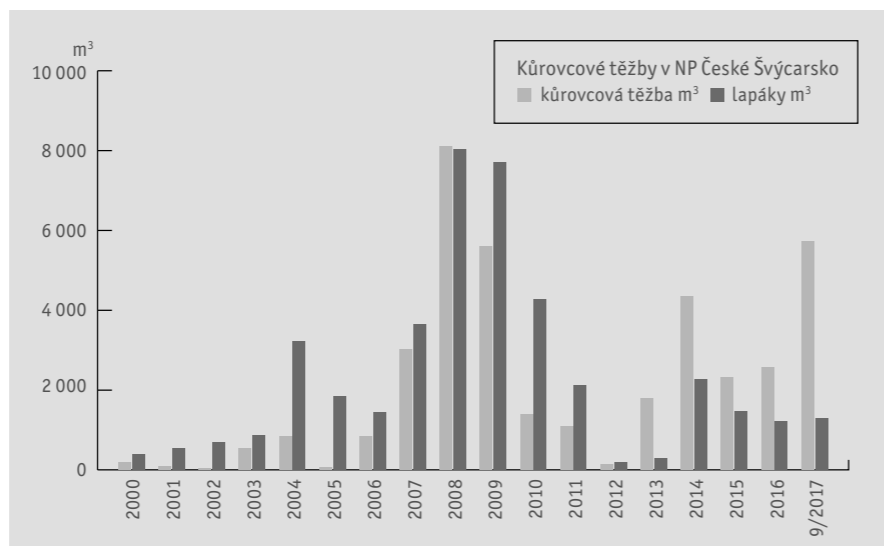
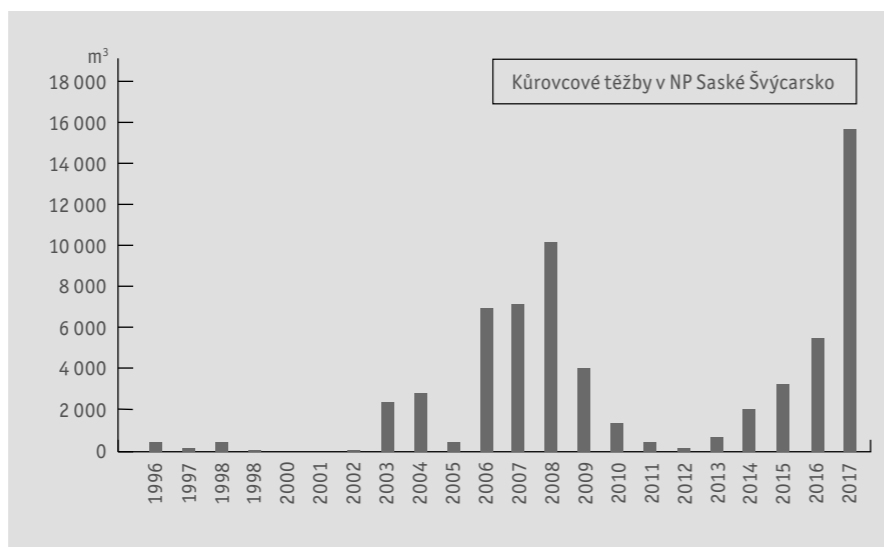
Kůrovec na území NP České Švýcarsko

Dokončení ze str. 3

od roku 2014, přičemž rok 2017 je v tomto směru rokem s nevyšším zaznamenaným množstvím kůrovce napadeného dřeva. Je velmi pravděpodobné, že pokud se vláhové poměry nezlepší, nebude se zlepšovat ani množství kůrovce napadeného dřeva, a tak lze předpokládat, že přemnožení některých významných druhů kůrovce bude pokračovat i v příštím roce.

Jan Drozd

Rok	kůrovcová	lapáky
2000	194	396
2001	94	431
2002	42	558
2003	425	871
2004	719	3222
2005	71	1851
2006	827	1433
2007	3011	3648
2008	8104	8021
2009	5591	7713
2010	1388	4260
2011	1079	2122
2012	147	196
2013	1786	298
2014	4349	2266
2015	2322	1463
2016	2565	1220
09/2017	5792	1229

Luční soutěž

Česko i saskou krajinu labských pískovců postihnul podobný osud. Z pestré mozaiky luk, pastvin, polí, mezí a remízků se často staly místy monotónní celky pastvin a druhově chudých luk. V současnosti louky patří mezi velmi ohrožené ekosystémy. Luční flóra poskytuje životní podmínky velkému

množství hmyzu, např. kobylek nebo motýlů. Pokud zaniknou druhově bohaté louky, zmizí z přírody i řada brouků a motýlů. Nepříznivý vývoj zachovalosti lučních porostů inspiroval kolegy ze Saského Švýcarska ocenit vlastníky zachovalých luk, kteří se o ně pečlivě starají. Proto se každoročně společně po obou stranách hranice Českého a Saského Švýcarska snažíme ocenit pestré a cenné louky a upozornit na jejich význam a důležitost v přírodě.

14. ročník soutěže o nejlepší louky v Česko-saském Švýcarsku má již vítěze. Na prvním místě se umístila orchidejová louka paní Jany Linhartové z Horní Kamenice. Jedná se o rozsáhlou louku východně od Zámecského vrchu u silnice 1/13 z České Kamenice do Kamenického Šenova. Louka se svažuje severovýchodním směrem k této silnici a je

protékána bezejmenným malým vodním potůčkem, v jehož okolí se nachází trvale vlhká louka s charakteristickou vegetací a masovým výskytem prstnatce májového. Na dalších místech se umístila výslunná stráň v Bělé u Děčína, o kterou pečují rodina Štěpánových. Svažité sušší louka se vyznačuje dvěma barevnými aspekty – první je fialovočervená a prezentuje ho smolníčka obecná s jetelem lučním a druhý žluto-bílý, který vytváří kopretina. Na suchých stráních se dále setkáme např. se silenkou a mateřídouškou.

Na další pozici se umístila louka u Staré Olešky v pěči ing. Jiřího Kalivody. Louka na hranici Přírodní rezervace Stará Oleška se vzácnějšími druhy bukvicí lékařskou, prvosenkou vyšší a chrastavcem rolním.

Petr Bauer

Rok 2017

rekordní hnízdní sezóna pro sokoly stěhovavé a čápy černé

Letošní hnízdní sezóna byla pro sokoly stěhovavé a čápy černé opravdu velmi příznivá. Obou druhům se podařilo zdárně vyvést z hnízd nevídaný počet mláďat.

Sokol stěhovavý obsadil celkem 12 hnízdišť, z toho se podařilo prokázat hnízdění na 11 z nich. Celkem 8 hnízdění bylo úspěšných a bylo vyvedeno 26 mláďat (1 x 2, 4 x 3, 3 x 4) a 3 hnízdění byla neúspěšná. Jeden pár obsadil teritorium, ale hnízdění se nepodařilo prokázat.

U čápů černých se podařilo, v širším regionu Českého Švýcarska, prokázat hnízdění na 6 lokalitách. Na dalších nejméně 4 lokalitách se čápi černí pravidelně zdržovali, ale hnízdo se nepodařilo nalézt. Vyvedeno bylo dohromady nejméně 18 mláďat. Jedno hnízdo (není zahrnuto do výše uvedených 6 hnízd) se bohužel podařilo dohledat až po vyhnízdění. V jeho okolí jsme pozorovali jedno mládě, ovšem skutečný počet mladých čápů z tohoto hnízda byl pravděpo-

dobně vyšší. V letošním roce byl zaznamenán také další čapí rekord. Páru hnízdicím nedaleko Doubice se totiž podařilo zdárně vyvést 5 mláďat, což je nejvyšší počet mláďat zaznamenaný v Českém Švýcarsku na jednom hnízdě. Určitou specialitou zdejších čápů je, že si svá hnízda většinou budují na skalních římsách. V ostatních oblastech České republiky naopak převládají hnízda stromová.

Pavel Benda

Dny řemesel v Českém Švýcarsku

Závěr prázdnin patřil v národním parku tradiční akci pro veřejnost Dny řemesel v Českém Švýcarsku. Po celý týden od 19. do 26. srpna se mohli návštěvníci na louce u Dolského můstku poblíž Jetřichovic pomyslně přenést do historie a nahlédnout, jak se kdysi ve zdejší krajině živil předci. Některá řemesla si mohli přichodzí vyzkoušet na vlastní kůži i stavbu mlíře na výrobu dřevěného uhlí i hutnické pícky, tavbu železné rudy, pečení v polní chlebové peci, mletí obilí na ručním mlýnku i na zrnotěrkách, praní prádla na valchách, výrobu skleněných perel, šindele, hrnčířského zboží nebo drátenictví, jiná řemesla měli možnost alespoň blíže poznat a pochopit (zpracování smoly, výrobu dehtu, potaše, kolomazi, malířství a řezbářství). Po celý čas byly volně přístupné výstavy o lesních řemeslech a historii Dolské-

ho mlýna, lidé si mohli odnést jako suvenýr zde vyrobené dřevěné uhlí. Na děti čekaly na sousední louce staré hry (tlučení špačků, skákání gummy atp.). Páteční podvečer zpřijemnil koncert Guitar Arte Tria a závěrečné sobotní dopoledne přednáška o houslařství s praktickými ukázkami. Hojně na-

všívěnou akci pořádala Správa národního parku České Švýcarsko ve spolupráci s Etnologickým ústavem Akademie věd ČR, Ústavem archeologické památkové péče SZ Čech a spolkem Dolský mlýn, z.s. Věříme, že si to všichni užili.

Natalie Belisová

Česká silnice je kompletně opravena

Po více než roce byla dokončena rozsáhlá oprava tzv. České silnice, páteřní komunikace národního parku České Švýcarsko propojující Vysokou Lípu s bývalou hraniční osadou Zadní Jetřichovice. O její opravu usilovala správa parku prakticky od svého vzniku v roce 2000. Silnice totiž byla ve velmi špatném technickém stavu.

Celkovou rekonstrukci silnice ale komplikoval fakt, že tato komunikace nebyla v majetku správy NP. Teprve v roce 2007 se podařilo vyjednat bezúplatný převod od původního vlastníka, kterým byl Ústecký kraj. Následovalo zpracování projektové dokumentace, shánění potřebných povolení a především financí. Ty nakonec správa parku získala od Ministerstva životního prostředí, a to ve výši necelých 15 milionů korun.

V rámci opravy byly kompletně obnoveny příkopy, propustky pod silnicí i pod přilehlými odbočkami, ale především byl opraven povrch komunikace. Konkrétně v úseku od Vysoké Lípy po odbočku na Tokaň byl položen nový asfalt, navazující úsek do Zadních Jetřichovic se pak dočkal nového šterkového povrchu. V tomto úseku byla také část podloží zpevněna dubovými rošty kvůli vysokému stupni podmáčení.

Česká silnice je jednou z nejvýznamnějších komunikací v národním parku. Slouží nejen k pohybu lesnické techniky, ale je také důležitou přístupovou cestou pro vozidla integrovaného záchranného systému a zároveň hojně využívanou cyklotrasou a turistickou cestou propojující národní parky České a Saské Švýcarsko.

Richard Nagel

Fotografie:

1. Pokládka nového asfaltového povrchu
  2. Oprava propustky pod Českou silnicí
  3. Zpevňování podloží pomocí dubového roštu
- Autor fotografií: Martin Šlapák

Využití dronů při mapování vzácných druhů rostlin

■ V sezóně roku 2017 proběhlo přesné mapování výskytu prstnatce májového (*Dactylorhiza majalis*) na území přírodní rezervace Arba v obci Srbská Kamenice. Účelem mapování je přesné podchycení početního stavu a plošné distribuce této zvláště chráněné rostliny. Výsledky později pomohou přesnému zjištění dynamiky celé populace a umožní zvolit optimální péči o ně.

Jak jsou při mapování využity drony? Základem pro zjišťování počtu a polohy jednotlivých

vých rostlin je vyhotovení velmi podrobné fotomapy. Metoda, která se využívá k tvorbě map, se nazývá fotogrammetrie. To není metoda nijak nová, používá se již desítky let a její výsledky známe všichni, například z leteckých map dostupných na internetu. Nové drony umožňují pořizování fotomap, které jsou levné, aktuální a mimořádně podrobné a díky tomu se prosazují do nejrůznějších oblastí, například při ochraně přírody.

Fotomapy vytvořené pro inventarizaci prstnatce v PR Arba mají takové rozlišení, které umožní rozeznat každé jednotlivé květenství. Jeden pixel fotomapy má velikost 2 až 4 mm. K sestavení fotomapy je potřeba velké množství snímků s vysokým rozlišením a tyto snímky je možné pořídit pouze pomocí dronu, jehož let je pečlivě naprogramován tak, aby létal ve správných rozstupech nad povrchem mapovaného terénu a přitom fotil v předem

určených časových intervalech. Vlastní let obvykle trvá dvacet až třicet minut. Snímky jsou ukládány na datovou kartu a po přistání dronu jsou nahrány a zpracovány.

O tvorbu fotomapy se stará speciální software, který z několika stovek až tisíců snímků sestaví barevný 3D model území, který bývá tvořen mračnem bodů, kterých bývá i sto miliónů. Toto bodové „mračno“ slouží k vytvoření mozaiky z pořízených fotografií a tato mozaika tvoří výslednou 2D fotomapu. Podrobná fotomapa už umožňuje označení každého květu bodem, a to buď ručně, nebo v poloautomatickém režimu. Aby byl výsledek přesný a umožnil porovnání s budoucím stavem, není možné spoléhat na relativně nepřesný GPS přijímač na palubě dronu. Pro usazení mapy jsou v terénu vytvořeny viditelné body, jejichž poloha je zaměřena geodeticky s přesností kolem 10 mm. Tyto body později pomohou mapu doslova přišpendlit do souřadnicové sítě a je tak zaručeno, že při příštím mapování mohou být výsledky spolehlivě porovnány.

Při mapování bylo na území PR Arba identifikováno více než 4.000 prstnatců a o každém z nich známe i jeho polohu s centimetrovou přesností. Mapa dobře ukazuje, jak je populace prstnatce rozložena a kde se jí daří. Výhodou je také skutečnost, že fotomapa celé území dokumentuje a uchovává pro pozdější studium.

Vladimír Hůda

■ Pro kontrolu této metody jsem s rodinou a známými velmi detailně prošel obě monitorované plochy a tzv. ručně jsme spočítali jednotlivé kvetoucí rostliny. Naše zjištěné počty jsem nikomu nesdělil, aby výsledek nemohl být „zmanipulován“. O to větší radost mám nejen z našeho počítání, ale i z výsledků dodavatele monitoringu kolegy

Vladimíra Hůdy, protože rozdíl na jedné ploše činí pouze 13 exemplářů a na druhé ploše to je 191 jedinců, což může být způsobeno naší chybou při počítání shluků jednotlivých rostlin. Nicméně o výhodách a nevýhodách a kompletních výsledcích se zajistě dočtete v jarním čísle zpravodaje.

Petr Bauer

Probíhá oprava přístupu na skalní hrad Falkenštejn

Po několikaleté přípravě započaly koncem srpna tohoto roku práce na zpřístupnění skalního hradu Falkenštejn nedaleko Jetřichovic. Přístupová cesta na skalní ostroh, kde hrad stával, byla pro návštěvníky velice nebezpečná a pro většinu běžných turistů prakticky neschůdná. Ti, kteří se na vrchol přece jen dostali, zase způsobovali erozi pískovcových svahů a nevědomky také poškozovali skalní těleso s pozůstatky hradu (včetně archeologických vrstev!), které jsou na seznamu kulturních památek.

Správa parku si proto nechala již v roce 2009 zpracovat projekt na bezpečné a k památce šetrné zpřístupnění bývalého hradu. Projekt vznikl pod bedlivým dohledem památkářů a archeologů. Přes některé neshody se nakonec podařilo vyřešit všechny sporné body, získat peníze od Ministerstva životního prostředí a zahájit vlastní opravu. Vzhledem k nepřístupnému terénu musely být stavební

prvky na místo určení dopraveny pomocí vrtulníku (viz foto).

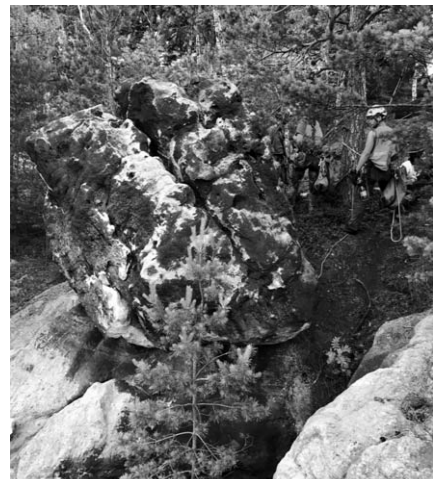
V rámci projektu za necelých 7 miliónů korun nyní dodavatelská firma osazuje na skalní ostroh nová ocelová schodiště, pochozí plochy a zábradlí (dle požadavků památkářů nejsou přímo kotveny do skalního masivu). Zároveň vzniká i nový turistický okruh umožňující naplánovat si krátký výlet z nedalekých Jetřichovic. Na vrchol totiž povedou dvě cesty - jedna od bývalé ozdravovny a druhá z tzv. Hařovského dolu.

Stavební práce budou dokončeny do 30. listopadu tohoto roku. Předpokládáme, že zpřístupněný hrad představíme návštěvníkům na jaře příštího roku v rámci tradiční akce „Otevření turistické sezóny v Českém Švýcarsku“.

Richard Nagel

Skalní hrad Falkenštejn se nachází necelý kilometr severovýchodně od obce Jetřichovice. Vznikl ve 14. století jako správní středisko zdejších majetků rodu Michaloviců a na ochranu obchodní stezky z Míšně do Lužice. Poslední písemná zmínka o hradu pochází z roku 1457. Nedlouho poté byl pravděpodobně opuštěn. Znovuobjeven byl až s nástupem romantismu v 19. století, kdy se stal vyhledávaným výletním cílem. Do současnosti se zde zachovaly zbytky komnaty vytesané do skály a také cisterna na vodu. Na přelomu 20. a 21. století zde probíhal intenzivní archeologický výzkum. K nejcenějším nálezům patří tzv. „Falkenšteinjská madona“ drobná keramická soška asi z 15. století.

Havarijní shoz balvanu nad Gabrielinou stezkou

Nad Gabrielinou stezkou, v místě zvaném Lovecká trubka, ležel na ukloněném skalním svahu nebezpečný pískovcový balvan, který mohl ohrozit bezpečnost turistů na této trase a nedalo se vyloučit bezprostřední nebezpečí náhlého a nekontrolovatelného zřícení. Vzhledem k blízkosti nejfrekventovanější turistické stezky českého Švýcarska bylo rozhodnuto balvan zlikvidovat a v úterý 27. června v brzkých ranních hodinách byl skutečně shozen.

Balvan s objemem 30 metrů krychlových ležel na hraně skály a měl pod sebou skalní stěnu vysokou 40 metrů. Kámen se na první pohled mohl zdát kompaktní, ale opak byl pravdou. Vlivem klimatu, střídání teplot v průběhu roku, vlivem opakovaného vlhnutí a vysychání a hlavně vlivem prasklin v balvanu, mohl kdykoli ztratit stabilitu. Navíc na jedné straně balvanu došlo k drobnému drcení a k odštěpnutí cca 0,5 metru čtverečního zralé krusty pískovce. K posouzení stability balvanu byli rovněž přizváni geologové z ČGS a také geotechnik ze specializované firmy, kteří potvrdili domněnku, že je potřeba balvan co nejdříve odstranit (viz foto).

V okolí pravidelně hnízdí několik párů sokola stěhovavého a tak bylo nutno shoz naplánovat na období, kdy už nebude hnízdící ptactvo rušeno. Konec června se k tomuto účelu zdál být ideální, ovšem to už je turistická sezona v plném proudu. Balvan však bylo nutno shodit a tak musela likvidace proběhnout v brzkých ranních hodinách. Den před samotným shozem nainstalovali pracovníci 400 metrů vzduchového vedení a v pět hodin ráno začaly práce na samotném shozu. K tomu byly použity velké nafukovací podušky z odolné pryže a v okamžiku, kdy byl vydán povel, šlo všechno ráz na ráz. Balvan s hmotností skoro 60 tun byl na jedné straně přizvednut o přibližně 40 centimetrů, lehce se pootočil a rozsypal se na drobnější kamení a hromadu písku. Práce začaly v pět hodin a krátce po deváté hodině už byla stezka pro turisty zase přístupná.

Způsob pádu bloku svědčí o jeho silném ovlivnění zejména klimatem. Pád podobného objektu je zcela nevypočitatelný a mohlo by ho spustit prakticky cokoli, například úder blesku nebo pád stromu. Z hlediska ochrany přírody nedošlo k nijak významnému ovlivnění přirozeného vývoje, jelikož by se balvan tak jako tak zřítil. Takto byl pád pod kontrolou. Na záznam shazování se můžete podívat na adrese <http://www.npcs.cz/rizeny-shoz-nebezpecneho-skalniho-bloku>.

Jakub Šafránek

Způsob pádu bloku svědčí o jeho silném ovlivnění zejména klimatem. Pád podobného objektu je zcela nevypočitatelný a mohlo by ho spustit prakticky cokoli, například úder blesku nebo pád stromu. Z hlediska ochrany přírody nedošlo k nijak významnému ovlivnění přirozeného vývoje, jelikož by se balvan tak jako tak zřítil. Takto byl pád pod kontrolou. Na záznam shazování se můžete podívat na adrese <http://www.npcs.cz/rizeny-shoz-nebezpecneho-skalniho-bloku>.

Způsob pádu bloku svědčí o jeho silném ovlivnění zejména klimatem. Pád podobného objektu je zcela nevypočitatelný a mohlo by ho spustit prakticky cokoli, například úder blesku nebo pád stromu. Z hlediska ochrany přírody nedošlo k nijak významnému ovlivnění přirozeného vývoje, jelikož by se balvan tak jako tak zřítil. Takto byl pád pod kontrolou. Na záznam shazování se můžete podívat na adrese <http://www.npcs.cz/rizeny-shoz-nebezpecneho-skalniho-bloku>.

Jakub Šafránek

Před a po opravě: Jeden z mnoha příkladů průběžné údržby, kdy dožilý žebřík u úzkých schodů byl letos na jaře nahrazen pohodlnějším výstupem. Foto: Tomáš Salov

Neviditelná ruka strážců přírody

Schody, žebříky, lavičky, informační tabule, stezky, zábradlí, lávky, rozcestníky... Obvykle zůstávají stranou návštěvnické pozornosti do chvíle, než začnou vykazovat známky poškození. O stovky drobných i větších prvků návštěvnické infrastruktury trvale pečuje stráž přírody národního parku. V letošním roce správa parku jejím prostřednictvím do údržby a oprav vložila zhruba 2,5 milionu korun.

Kromě obvyklé údržby turistických tras, spočívající v opravě či výměně poškozených prvků, byly na některých místech provedeny také větší úpravy. K nim patří mimo jiné oprava přístupu k přístřešku u Třech pramenů či náhrada 38 dřevěných prahů na cestě k Pravčické bráně za kamenné, oprava červeně značené turistické trasy na Mariinu vyhlídku včetně výměny 60 dřevěných prahů za kamenné, instalace kovové pochozí plošiny před altánem na Mariině vyhlídce, zpevnění hrany červeně značené turistické cesty z Mezní Louky na Větrovec v délce 145 metrů, oprava altánu na Rudolfově kameni i přístupové cesty k němu nebo výměna

100 ks dřevěných stupňů na cestě z Vysoké Lípy k Dolskému mlýnu za stupně kamenné. Také v Kyjovském údolí byla na více místech opravena zábradlí a dřevěná schodiště.

Drsné klimatické poměry národního parku i značné počty návštěvníků pravidelně prověřují jak použité materiály, tak i technologie využívané k zajištění průchodnosti cest a přístupnosti oblíbených turistických cílů. Právě díky pravidelné a pečlivé údržbě se současná turistická infrastruktura může jevit jako samozřejmost. Je to však „samozřejmost“ vykoupená nezanedbatelnými částkami i stovkami hodin práce.

Pavel Svoboda, Tomáš Salov

Kosení modráskových luk na Mikulášovicku

Správa NP České Švýcarsko zahájila v letošním roce spolupráci s mysliveckým spolkem TESÁK v Mikulášovicích. Předmětem spolupráce je pokos tzv. modráskových luk, konkrétně luk s výskytem modráška bahenního (*Maculinea nausithous*), vyskytujícího se na vlhkých loukách se zachovalým vodním režimem, které není možné kosit těžkou technikou a lze použít pouze ruční pokos. Na území CHKO Labské pískovce žije ještě další druh rodu *Maculinea* - modrásek očkovaný (*M. telejus*), který se však v severní části, tedy v okolí Mikulášovic, pravděpodobně nevyskytuje. Na oba druhy se vztahuje legislativní ochrana Evropské unie v rámci soustavy NATURA 2000.

Jelikož výskyt těchto modrásků se od dob minulých po současnost dramaticky změnil, je jim věnována široká pozornost. Oba druhy se vyskytují na vytrvalé rostlině krvavci totenu

(*Sanguisorba officinalis*). Mapováním výskytu modrásků na území CHKO Labské pískovce se v minulých letech zabýval náš kolega Lukáš Blažej, který uvádí: „Během monitoringu bylo zjištěno rozšíření těchto modrásků. Krátce lze uvést, že modrásek očkovaný je soustředěn především v západní části CHKO Labské pískovce až po řeku Labe. Pouze v okolí Tisé byl registrován případ výskytu tohoto druhu bez doprovodu modráška bahenního. Modrásek bahenní je na území Českého Švýcarska mnohem rozšířenější. Kopíruje zde výskyt předešlého druhu a sahá až za řeku Labe, přičemž zasahuje až po Huntířov, Arnoltice a Labskou Stráň. Pak následuje rozsáhlé území tvořené téměř souvislými lesními porosty bez přítomnosti modrásků. Poměrně silné populace jsou dále až v okolí Mikulášovic“. Pojdme se nyní stručně podívat na velmi zajímavou bionomii obou druhů.

1. Modrásek očkovaný. Foto Lukáš Blažej
2. Modrásek bahenní. Foto Lukáš Blažej

MODRÁSEK OČKOVANÝ (*Maculinea telejus*)
Vývoj. Jednogenerační (konec června – srpen). Samice klade vajíčka jednotlivě na nerozvinuté, květní hlávky živné rostliny. Příležitostně dochází k mezidruhovému konkurenci s housenkami modráška bahenního, který klade vajíčka o několik dnů až týdnů později na stejné živné rostliny. V jedné květní hlávce přežívá obvykle pouze jedna housenka. Housenky žerou v semenících hostitelské rostliny 2-3 týdny. Po dosažení čtvrtého vývojového stádia, tzv. instaru dochází k **přechodu do mraveniště mravenců** *Myrmica scabrinodis*, méně do mraveniště *M. ruginodis*. Housenky v mraveništi vylučují směs cukrů a amynokyselin z hřbetní žlázy a svým zakroucením napodobují tvar mravenčí larvy. Housenky v mraveništi přezimují a nakonec se tam i kuklí. V jednom mraveništi dokončí svůj vývoj jen několik housenek. Dospělí motýli sají na květenství krvavce totenu a na bylinách z čeledi bobovité (*Fabaceae*).

Rozšíření v ČR. V minulosti byl velmi rozšířen a hojnější než příbuzný modrásek bahenní. Ustoupil celoplošně a mnohem výrazněji než modrásek bahenní.

Ohrožení a ochrana. Ohrožený, v ČR a EU

legislativně chráněný. V rámci celé Evropy ustoupil ve druhé polovině 20. století o 20-50%. Hlavní příčinou ústupu jsou změny ve způsobu obhospodařování vlhkých luk, především odvodňování a následné přehnojování nebo zornění stanovišť. Velké nebezpečí představuje rovněž strojová seč luk v nevhodnou dobu a státem dotované zalesňování lučních pozemků. Kosení luk je nutné provádět mozaikovitě a nejlépe ručně mimo letové období modrásků, tedy buď do 10. června nebo po 10. září.

MODRÁSEK BAHENNÍ (*Maculinea nausithous*)
Vývoj. Jednogenerační (červenec – srpen). Samice klade několik vajíček do květních hlávek živné rostliny. Housenky žerou v semenících hostitelské rostliny 2-3 týdny, přežívá 3-5 housenek v jedné květní hlávce. Ve čtvrtém instaru larvy vypadávají pod živnou rostlinu, kde jsou přeneseny mravenci do mraveniště, kde se také kuklí. Mravencím hostitelem je *Myrmica rubra*, příležitostně také *M. scabrinodis*. V mraveništi se housenky nechávají krmit mravenci dělnicemi. V hníždě velkých kolonií *Myrmica rubra* může přežít i několik desítek housenek modráška bahenního.

Rozšíření v ČR. Nejrozšířenější z našich modrásků rodu *Maculinea*. Rozšířený po celém území, jako jediný příslušník rodu nezaznamenal dosud masivní úbytek.

Ohrožení a ochrana. Přestože u nás není v současnosti ohrožen, je jeho ochrana povinností při ochraně přírodního dědictví (v ČR a EU legislativně chráněn). Podmínkou zachování životaschopných populací je zachování vhodného vodního režimu na lokalitách, tzn. zamezení odvodňování luk a úpravy vodního režimu na lokalitách, které byly v minulosti nevhodně meliorovány. Důležité je také pravidelné kosení lokalit, které zabrání nežádoucímu zarůstání. Louky je nutno pravidelně kosit před dobou letu dospělců, tedy do 10.-15. června.

Spolupráce s uvedeným spolkem je velmi dobrá a již v letech minulých úspěšně probíhala pod vedením Správy CHKO Labské pískovce. Snad se nám společnými silami podaří zachovat vhodné prostředí pro hojný výskyt těchto celoevropsky významných druhů.

Miloš Trýzna

Celostátní seminář k vzácným a ohroženým druhům naší květeny ve Vysoké Lípě

Tradiční setkání, již 7. ročník, ke studiu vzácných a ohrožených druhů naší květeny se letos uskutečnilo ve dnech 11. až 13. září 2017 ve Vysoké Lípě na rozhraní národ-

ního parku České Švýcarsko a chráněné krajinné oblasti Labské pískovce. Organizátorem byla Správa národního parku České Švýcarsko ve spolupráci s Českou botanickou společností, Botanickým ústavem Akademie věd ČR, v.v.i., Katedrou botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR.

Přes 60 účastníků z celé republiky se setkali v Hotelu Lípa, jehož příjemné prostředí a vstřícnost personálu vytvořily výbornou atmosféru jednání. Součástí akce byly i ex-

kurse k řece Labi a na výjimečné lokalitě Českého středohoří, které umožnily nejen spatřit vzácné druhy rostlin ale i neopakovatelné výhledy do krajiny obou chráněných krajinných oblastí.

V rámci setkání byla i oficiálně ustavena pracovní skupina České botanické společnosti „Ochrana přírody“, která si klade za cíl přispět k výměně zkušeností mezi botaniky a ochranáři a ke zdůraznění ochrannářských témat a projektů v rámci České botanické společnosti.

Handrij Härtel a Petr Bauer

Foto: Setkání ke studiu vzácných a ohrožených druhů naší květeny, 11. až 13. září 2017 v Hotelu Lípa ve Vysoké Lípě. Foto Petr Bauer.

Co přinesla národnímu parku novela zákona o ochraně přírody a krajiny?

Novela zákona o ochraně přírody a krajiny je jedním z mála zákonů, který prošel legislativním procesem v jeho plné pestrosti. S určitým zpožděním proto, po třetím průchodu Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, konečně nabyla účinnosti k 1. červnu letošního roku a přinesla také některé změny pro národní park České Švýcarsko i chráněnou krajinnou oblast Labské pískovce. Často bouřlivé diskuse o ideální podobě novely nepochybně mohly zavdat vzniku mnoha spekulací o konkrétních dopadech novely na ochranu přírody i život obyvatel v chráněných územích. Pro České Švýcarsko a Labské pískovce lze ve zkratce konstatovat: pro ochranu přírody malá revoluce, pro obyvatele a návštěvníky několik drobných změn. V zájmu přehlednosti může být užitečné vyzdvihnout 5 zásadnějších změn:

1) Jediný úřad pro obě kategorie chráněných území – národní park i chráněnou krajinnou oblast Labské pískovce

Poněkud nepřesně se někdy hovořilo o „sloučení chráněné krajinné oblasti s národním parkem“. Ve skutečnosti se jedná o nové vymezení působnosti úřadu. Správa národního parku České Švýcarsko je nově územně příslušná také pro chráněnou krajinnou oblast Labské pískovce. V úředních záležitostech týkajících se území CHKO Labské pískovce se lidé tedy nově budou obracet na Správu národního parku České Švýcarsko, a to buď v jejím sídle v Krásné Lípě nebo v Děčíně, kde má správa parku detašované pracoviště v budově dřívější Správy CHKO Labské pískovce. Hranice a zonace chráněné krajinné oblasti Labské pískovce nedoznala žádných změn,

právě tak zůstává beze změn vymezení národního parku České Švýcarsko. Správní řízení, která nebyla pravomocně skončena před nabytím účinnosti novely zákona, tedy před 1. 6. 2017, budou dokončena podle dosavadních právních předpisů.

2) Klidová území národního parku: Pravidla pro pohyb návštěvníků se moc nezmění

Velké mediální pozornosti se dočkalo „zrušení prvních zón“ v národních parcích. Je pravdou, že pojem „zóna“ ve smyslu regulace návštěvnosti ze zákona zcela vymizel. Namísto toho novela definuje nový pojem „klidové území národního parku“. Klidová území stanoví Ministerstvo životního prostředí opatřením obecné povahy. Než se tak stane, považují se podle novely zákona za klidová území někdejší první zóny národního parku

a pohyb v nich je pro návštěvníky možný pouze po dosavadních cestách vyznačených se souhlasem správy národního parku.

3) Provádění ohňostrojů a používání zábavní pyrotechniky

Nově platí pro celé území národního parku České Švýcarsko plošný zákaz provádění ohňostrojů a používání zábavní pyrotechniky (nikoli na území CHKO Labské pískovce!). Nové omezení se tedy týká také zastavěných území v národním parku České Švýcarsko, například místních částí obce Hřensko - Mezné či Mezní Louky. Správa parku počítá s udělením potřebných výjimek pro silvestrovské oslavy, pokud o ně obce či provozovatelé hostinských zařízení zažádají. Smyslem je tedy omezení pyrotechniky v rámci nahodilých příležitostí a na místech, kde to není považováno za vhodné, například na skalních vyhlídkách.

4) Zákaz provozování dronů v národním parku

Novela odráží i trendy vývoje letecké techniky. Před několika lety bylo používání dronů marginální záležitostí, dnes již není radno jejich rozšíření podceňovat. Mimo zastavěná území a zastavitelné plochy proto novela zákona zavádí zákaz provozování letadel způsobilých létat bez pilota (tedy i dronů) nebo modelů letadel.

5) Návštěvní řád národního parku České Švýcarsko

Současný Návštěvní řád národního parku České Švýcarsko, jehož stručnou verzi najdou návštěvníci také na venkovních mapách instalovaných na výchozích místech k významným turistickým cílům, zůstává po přechodnou dobu zhruba 2 let nadále v platnosti. A to do doby, než vznikne ná-

vštěvní řád nový. Ten bude mít zejména informativní charakter. Bude se jednat o přehled zákonných ustanovení týkajících se návštěvníků národního parku.

Ačkoli je dnes novela zákona o ochraně přírody a krajiny účinná, nelze zcela vyloučit

další změny či dokonce ani návrat k původnímu znění zákona. Tento stav souvisí s návrhem 25 senátorů na zrušení celé novely či alespoň jejích částí, podaným k Ústavnímu soudu. Jeho výrok by měl celý proces novelizace uzavřít. Alespoň na nějaký čas.

Tomáš Salov

In memoriam RNDr. Jan Čeřovský, CSc. (1930-2017)

Dr. Jan Čeřovský při česko-německé botanické exkursi v Českém Švýcarsku v roce 1997. Zleva: Werner Hentschel, Jan Čeřovský, Petr Bauer, Ulrich Augst, Handrij Härtel, Jürgen Stein, Rainer Marschner. Foto Holm Riebe.

7. září tohoto roku se uzavřela pozemská pouť doktora Jana Čeřovského. Na jeho smutčným oznámením najdeme tato výstižná slova: bývalý ochránce přírody lokální i globální, čestný člen IUCN – Mezinárodní unie pro ochranu přírody. Jan Čeřovský se skutečně řadí mezi výjimečné postavy ochrany přírody, které se nebyvalým způsobem prosadily i na mezinárodní ochrannářské scéně. V roce 2014 publikoval své paměti v nakladatelství Academia v knize nazvané „Jak jsme zachraňovali svět aneb půl století ve službách mezinárodní ochrany přírody“, která je výborným zdrojem pro pochopení vývoje mezinárodní ochrany přírody zejména během druhé poloviny 20. století.

Čtenářům Zpravodaje České Švýcarsko je však potřeba Jana Čeřovského připomenout především jako člověka úzce spjatého s ochranou naší pískovcové krajiny. V době po 2. světové válce, kdy České Švýcarsko poněkud upadlo v zapomnění nebo se jeho znalost v české společnosti mnohdy zúžila na několik oblíbených cílů, jako jsou soutěsky Kamenice či Pravčická brána, je to právě Jan Čeřov-

ský, který si tuto krajinu vybírá pro zpracování své diplomové práce (1953) s názvem „Lesy v Děčínských stěnách“ a podtitulem „Návrh na zřízení státem chráněné přírodní oblasti Děčínské stěny“. Tato práce představovala první ucelenější botanický materiál z Českého Švýcarska a také první poválečný návrh na ochranu Labských pískovců. Návrh zaujímal rozsáhlé území východně od Labe a kromě velkoplošné ochrany zde bylo navrženo i několik maloplošných chráněných území (Růžák, Pravčická brána aj.). Tyto Čeřovského návrhy společně s dalším jeho úsilím významně přispěly k tomu, že v roce 1972 byla vyhlášena chráněná krajinná oblast Labské pískovce o rozloze ca. 300 km². Když nahlédneme do bibliografie, která se váže k Labským pískovcům před rokem 1990, zjišťujeme, že o této – dnes tak populární – oblasti Labských pískovců či Českého Švýcarska vycházelo jen velmi málo ochrannářské literatury a autorem článků byl často právě Jan Čeřovský. V této době byl také jedním z malé skupiny českých ochránců přírody, kteří udržovali kontakty s ochránci přírody

na saské straně Labských pískovců, v Saském Švýcarsku (v tehdejší Německé demokratické republice). Mezi nimi připomeňme zejména osobnost Dietricha Grafa, jehož nekrolog přinesl tento Zpravodaj v minulém čísle (1/2017). Když v roce 1990 umožnily politické změny ve Střední Evropě vznik národních parků i ve východním Německu a byl vyhlášen národní park Saské Švýcarsko, patřil Jan Čeřovský mezi ty české ochránce přírody, kteří okamžitě podporovali myšlenku zřídit národní park i na české straně pískovcové oblasti a vytvořit tak bilaterální národní park založený na intenzivní spolupráci. Uskutečnění vize národního parku České Švýcarsko sice trvalo nakonec dalších deset let, ale díky neúnavnému úsilí zaměstnanců Správy chráněné krajinné oblasti Labské pískovce a zejména jejího vedoucího, ing. Wernera Hentschela, bylo toto úsilí v roce 2000 korunováno úspěchem. Doktor Jan Čeřovský se logicky stal prvním předsedou Rady nového národního parku České Švýcarsko. Když byla v roce 2010 u příležitosti 20. výročí národního parku Saské Švýcarsko a 10. výročí národního parku České Švýcarsko slavnostně předána v Bad Schandau ocenění osobnostem, kteří se významně zasloužili o ochranu Českosaského Švýcarska, byli za českou stranu oceněni právě Ing. Werner Hentschel a Dr. Jan Čeřovský. Doktor Jan Čeřovský zůstává zapsán v historii české i mezinárodní ochrany přírody jako výjimečná osobnost, která ovlivnila řadu mladších kolegů a významně se podílela na vývoji ochrany přírody v druhé polovině 20. století. Jeho zájem a úsilí, které věnoval Českosaskému Švýcarsku a jeho ochraně, a to zejména v dobách, kdy se tato oblast nacházela spíše na periferii zájmu, zůstává jako trvalý vklad a zároveň závazek pro ty, kteří dnes máme ochranu tohoto jedinečného území na starosti. Budeme v Českosaském Švýcarsku vzpomínat na Jana Čeřovského s vděčností.

Handrij Härtel

Dřevosochařské sympóziium

Kmeny nepůvodních druhů stromů se pod rukama řezbářů změnil v sochy zvířat z Českého Švýcarska

V areálu správy NP České Švýcarsko v Krásné Lípě se v září uskutečnilo dřevosochařské sympóziium, jehož tématem byl návrat divočiny do Českého Švýcarska. Kmeny nepůvodních druhů dřevin se, díky pěti řezbářům z různých koutů republiky, změnil v sochy ohrožených a chráněných druhů živočichů – plcha zahradního, mloka skvrnitého, rysa ostrovida, chřástala polního nebo čápa černého. Sochy budou umístěny ve vznikajícím osvětově vzdělávacím areálu u budovy Správy národního parku, ale jedna také například v krásnolipském městském parku.

Po celou dobu sympózia byl areál Správy NP otevřen veřejnosti i školním kolektivům, aby zájemci mohli práci řezbářů přímo sledovat a prohlédnout si z blízka vznikající díla.

Sympóziium je jedna z aktivit dvouletého projektu: *Návrat divočiny do Českého Švýcarska*, který podpořil SFŽP ČR a MŽP, a který veřejnosti přiblížil přírodu Českého Švýcarska, zejména ohrožené a chráněné druhy rostlin a živočichů.

Jakub Juda

Foto 1: Rys ostrovid prolézající dutým kmenem. Autor Martin Bořuta. Foto: Václav Sojka, QEP
Foto 2: Mlok skvrnitý od řezbářky Romany Krestýnové. Foto: Václav Sojka, QEP

Do Českého Švýcarska se sjely děti ze šesti národních parků

Ukázka nočního odchytu netopýřů. Foto: Stanislav Čtvrtník

Poznávat přírodu a turistické cíle národního parku České Švýcarsko přijela v prvním srpnovém týdnu třicítka dětí ze šesti národních parků na českoněmecké jazykové hranici.

Děti z regionu národních parků České Švýcarsko, Šumava, Podyjí, Sächsische Schweiz, Bayerische Wald a Thayatal strávily se svými vrstevníky týden plný dobrodružství, přátelství, společných úkolů, táborničení a především poznávání Českého Švýcarska.

Lidé a České Švýcarsko, Život ve tmě, Kamenice – tepna národního parku, Zvířata Českého Švýcarska, jsou názvy některých dnů, které prováze-

ly táborníky naším národním parkem. Jen o poznávání národního parku náš tábor ale nebyl. Jeho neodmyslitelnou součástí bylo také obrušování hran, které jsou vystavěny

našimi státními hranicemi. Po společně stráveném týdnu je jasné, že rozdíly mezi mladými lidmi v Česku, Německu i Rakousku téměř neexistují a že jediná hranice mezi dětmi je ta jazyková. Tuto bariéru našťastí děti tolik nevnímají a pro komunikaci mají mnoho různých způsobů, kterých na táboře hojně využívaly. Kromě přírody a jejího významu pro člověka poznávaly děti z jednotlivých národních parků také význam společného úsilí pro udržení zdravého prostředí pro život. Hravou formou docházely k poznání souvislostí v přírodě, ale také často komplikovaného vztahu člověka k prostředí, které utváří základ pro jeho existenci. Děti přitom také měly možnost porovnávat přístup k ochraně přírody ve své zemi i za jejími hranicemi.

Realizaci letošního ročníku finančně podpořili Českoněmecký fond budoucnosti, Státní fond životního prostředí a Ministerstvo životního prostředí České republiky. **Jakub Juda**